

Eksport av miljøteknologi til Øst-Europa

Av Bo Wingård.

Bo Wingård er rådgiver i NTNF.

*Innlegg på Nordisk Vannmøte
13. og 14. mai 1991.*

Forskningssamarbeid for etablering av samarbeidsrelasjoner

Markedene i Øst-Europa kan nå åpne seg for norske bedrifter — for dem som er utholdne og har solid økonomi. Noen utvikler samarbeidsrelasjoner direkte med bedrifter og virksomheter i vedkommende land. Andre bruker etablerte kanaler via Tyskland, eller får markedskontakt gjennom Norges Eksportråd. Russland, Polen og Tsjekkoslovakia er de landene som norske bedrifter har mest erfaringer med.

Problemene man møter i Øst-Europa er mange og kompliserte. Språk, kultur, markedsbehov, økonomi, forvaltning og organisering er viktige barrierer. For å etablere samarbeid må man ha et langsiktig perspektiv, en god posisjon tålmodighet og et solid økonomisk fundament.

En måte å få til dette på er å etablere forskningssamarbeid mellom bedrifter, forskningsinstitutter og forvaltningsetater i begge land. I noen tilfeller kan man sikre delvis finansiell støtte fra aktuelle departementer og deres etater, eller fra investeringsbanker. Da blir risikoen for bedriftene mindre.

Fra norsk side er det viktig å få til både kontakt mellom bedrifter og mellom myndigheter. Forholdene i begge land er så forskjellige at det tar tid å innhente tilstrekkelig kunnskap for at gjensidig utvikling av miljøteknologi

skal føre til den ønskete veksten i produksjon og salg.

Endringene skjer fort i Øst-Europa. Da de to Tyskland'ene ble gjenforent i fjor, fikk man signaler om at de gamle DDR-bedriftene skulle utvikle seg gjennom et tett samarbeid med bedrifter i Vest-Tyskland. Nå ønsker Bundesministerium für Forschung und Technologie at det knyttes tettere kontakt mellom gamle DDR-bedrifter og bedrifter i andre land. Tiltak som involverer og stimulerer til vestlig samarbeid vil hjelpe DDR-bedriftene til å posisjonere seg i markedet, gjennom bl.a. å vinne erfaring med moderne miljøpolitikk i Vest-Europa.

Fordelene med å starte et samarbeid gjennom et forskningsprogram er at man får bedre tid til å bli kjent, til å lære om markedsmulighetene og hverandres produksjonsbetingelser, samt et mindre usikkert økonomisk engasjement. Dessuten kan man få flere partnere med seg, noe som ytterligere bidrar til å utvikle samarbeidsprofilen i begge land.

«Selv om man . . . ligger i første rekke på mange områder, både innen know-how og produkter, vil vi i en internasjonal sammenheng lett bli spurver i tranedans når de store industrikonsernene setter inn sine ressurser», sies det i en av markedsrapportene som er nevnt nedenfor. NTNF tar utgangspunktet i dette faktum i etableringen av nye miljøteknologiske forskningsprogrammer.

Miljøteknologi er et nasjonalt satsingsområde. NTNF er inne i avslutningsåret for Miljøteknologisk Forskningsprogram. Eksport av norsk miljøteknologi blir etterhvert viet større oppmerksomhet både i dette programmet og i annen relevant virksomhet. Det europeiske forskningsprogrammet EUROENVIRON under Eureka-virksomheten er et viktig instrument for norske bedrifter til å komme i kontakt med europeiske samarbeidspartnere når det gjelder miljøteknologi. Mot Øst-Europa har vi ikke noen tilsvarende ordning. Man må derfor gå mere skrittvis til verks. NTNF ønsker å etablere forskningsprogrammer mellom Norge og Tsjekkoslovakia og Norge og Sovjetunionen. Jeg vil benytte denne anledningen til å orientere om dette arbeidet.

Markedsforskning

Markedsforskning er et nyttig hjelpemiddel for å få kjennskap til samarbeidspartnere og deres økonomiske og forvaltningsmessige forutsetninger. NTNF har i samarbeid med NHO fått Norsk institutt for markedsforskning til å gjennomføre et pilotstudium for salg av norsk miljøteknologi til Tsjekkoslovakia. Undersøkelsen viser at etterspørsel etter miljøteknologi og tjenester på kort sikt er begrenset. Dette skyldes kapitalmangel og mangel på konvertibel valuta, som særlig kommer av at bedriftene i Tsjekkoslovakia i prinsippet nå er blitt selvstendige aktører når det gjelder å foreta beslutninger om investeringer. På lengre sikt er imidlertid potensialet betydelig. Nye lover knyttet til miljøproblemene er i ferd med å innføres, samt nye og strenge sanksjoner og bøter ved lovbrudd.

Endringene fra en sentralstyrt planøkonomi til markedsøkonomi vil ta tid. Skal man ha mulighet til å posisjonere

seg må man bygge allianser nå. Undersøkelsen viser at man må være forberedt på å vente på at investeringene skal gi avkastning.

Kriteriene for valg av leverandører er i ferd med å endre seg. De blir mer nyanserte. I tillegg til kriterier som pris og kvalitet, er det ikke minst viktig å kunne vise til referanser og tidligere erfaringer. Dessuten er evne og vilje til å samarbeide med tsjekkiske bedrifter basert på langsiktige relasjoner og evne til å tilby finansieringspakker, inkludert motkjøp. Undersøkelsen konkluderer med at for små bedrifter vil dette innebære allianser med andre bedrifter både i Norge og i det aktuelle landet.

Vår erfaring er at konklusjonene fra undersøkelsen i Tsjekkoslovakia også kan gjøres gjeldende for andre land i Øst-Europa. Vi vil derfor arbeide for at samarbeidsallianser blir skapt gjennom forskningsprogrammer.

Markedsrapporter

Norges Eksportråd og NTNF har fått utarbeidet markedsrapporter for miljøteknologi i Danmark, Spania, Tsjekkoslovakia og Tyskland. Rapportene tar for seg muligheter for norsk industri i vedkommende land, både ved salg og samarbeid. Rapportene gir en oversikt over de viktigste lovene og reglene, fremtidige utviklingstrekk, og nåværende planer og aktiviteter innen vern av miljøet og utslipp av forurensninger. Videre beskriver rapportene myndighetenes konkrete planer og aktiviteter på områder som har direkte relevans for norske eksportører. Dette omfatter finansieringsordninger, kontrollapparatet, skattlegging, innkjøpsrutiner og relevante FoU-programmer. Rapportene gir også oversikt over mulige konkurrenter for norske miljøteknologieksporthører, og skisserer hvilke

muligheter som finnes for leveranser til markedet.

Markedsrapportene om miljøteknologi er et godt grunnlag for norske bedrifter som ønsker å etablere seg i et annet land. Norges Eksportråd vil også iverksette en større undersøkelse her hjemme, hvor man ber norske bedrifter om å spesifisere hvilke markeder de er interesserte i, og hvilke nisjer som de vil satse på. På denne måten kan man mere målbevisst iverksette undersøkelser og berede grunnen for eksport av norsk miljøteknologi.

Et av resultatene kan være at både Norges Eksportråd og NTNF får sikrere opplysninger om hvilke markeder som norske bedrifter mener er interessante, og hvilke nisjer som man ønsker å konsentrere seg om.

Miljøteknologisk forskning

NTNF vil avslutte Miljøteknologisk Forskningsprogram i 1991. Programmet startet i 1989, og involverer en rekke bedrifter og forskningsinstitutter. Programmets hovedområder er overvåking, miljøteknologi for havbruk og offshore, og renere teknologi. Programmet vil bli videreført i ny virksomhet fra 1992. Det er imidlertid for tidlig i prosessen å kunne si hva slags forskning og i hvilket omfang.

Bortsett fra Euroenviron har ikke NTNF noen omfattende virksomhet for forskningssamarbeid om miljøteknologi i Europa. Vi arbeider derfor med å få til et forskningssamarbeid med Tsjekkoslovakia, og et forskningssamarbeid med Sovjetunionen i Finnmark og Kola. Arbeidene kan føre til at det blir etablert forprosjekter i 1991, og med etablering av forskningsprogrammer fra 1992.

I forprosjektfasen må man identifisere noen få viktige områder som bedriftene i begge land ønsker å kon-

sentrere seg om. Reduksjon av forurensende utslipp til luft og vann, rensing av avløpsvann, rensing av drikkevann, vannkraft, rehabilitering av skadete områder, systemer for overvåking og for miljørevisjon kan være aktuelle områder hvor både norske og det aktuelle lands bedrifter kan finne gjensidig nytte av samarbeid.

Forskningssamarbeid med Tsjekkoslovakia

Næringsministeren har nettopp avsluttet et besøk til Tsjekkoslovakia. Det ble fra norsk side foreslått å etablere et forskningsprogram mellom de to landene. Vi venter tilbakemelding om forslaget i løpet av måneden. Forskningsprogrammet skal forberedes gjennom et forprosjekt. Sammen med myndigheter, industri og næringsvirksomhet i Tsjekkoslovakia foreslås det at man gjennom prosjektet skal:

1. Utarbeide oversikt over aktuelle samarbeidsområder og samarbeidspartnere i de to landene,
2. Identifisere brukermiljøer og områder der FoU er nødvendig for å iverksette tiltak som løser miljøproblemer,
3. Foreta en grov markedsundersøkelse innen områder der miljøproblemer er størst og der den miljøteknologiske kompetansen i de respektive land er mest utviklet,
4. Legge grunnlaget for beslutning om igangsettelse av et miljøteknologisk forskningsprogram med likeverdig ressursinnsats fra begge parter,
5. Bidra til å utvikle en miljøteknologisk bransjebevissthet og et miljøteknologisk marked i Tsjekkoslovakia basert på miljømessige prioriteringer, i samarbeid med norsk næringsliv og forvaltning.

Forskningssamarbeid med USSR i Finnmark og Kola

Det pågår forhandlinger mellom NTNF og Statskomiteen for teknologi og vitenskap om å etablere et forskningssamarbeid mellom de to landene. Et område hvor det er spesiell interesse i begge land for å utvikle samarbeidsrelasjonene er miljøteknologi. Miljøteknologi er et av virkemidlene for å løse miljøproblemene i Finnmark og Kola. NTNF arbeider derfor for å få etablert et forskningssamarbeid om miljøteknologi. Samarbeidet bør primært være rettet mot bedrifter og forskningsinstitusjoner i Kola og Finnmark. Forskningsprogrammet bør avgrenses og konkretiseres gjennom et forprosjekt. NTNF foreslår at forprosjektet gjennomføres i 1991.

Sammen med sovjetiske myndigheter, industri og næringsvirksomhet foreslår NTNF at man gjennom prosjektet:

1. Utarbeider oversikt over aktuelle samarbeidsområder og samarbeidspartnere i Kola og Nord-Norge.
2. Identifiserer brukermiljøer og områder der FoU er nødvendig for å iverksette tiltak som løser miljøproblemene.
3. Viser hvordan man gjennom et brukerorientert miljøteknologisk forskningsprogram vil få etablert konkrete arbeidsplasser i Nord-Norge.
4. Legge grunnlaget for beslutning om igangsettelse av et miljøteknologisk forskningsprogram med likeverdige ressursinnsats fra begge parter.

Ting tar tid

En Kumbel til avslutning:

«Jeg har på et sted,
der jeg ofte må se,
det malende tankespråk T-T-T.

Når jeg merker hvor lidt
jeg får til med min flid,
må jeg stadig erindre
at Ting Tar Tid.»

Det er ikke bare bedriftene som finner at man ved etablering av nye markedsområder for norsk miljøteknologi i Øst-Europa må ha en betydelig grad av tålmodighet. Å få etablert et forskningssamarbeid krever mye ressurser og nok tid.

Ved å konsentrere seg om to land tror NTNF at man kan få etablert forskningsprogram med en viss porsjon offentlige budsjettmidler på begge sider. Til programutformingen vil vi etablere prosjektgrupper med representanter for forvaltning, forskere og bedrifter. Når programmets innhold, fremdriftsplan og budsjettplan er akseptert, er tiden kommet til å invitere bedrifter og forskningsinstitusjoner på begge sider til å delta i programmet. Prosessene er langsomme og møysommelige, men det er absolutt mulig å komme i mål med gode resultater.